

көркөм адабий туундуларды окууга, өз ара талкуулоого болгон кызыгуулары солгундап, прозалык, поэтикалык чыгармалар мурдагыдай талаш-тартышка түшүп кабылданбай калгандыгын баса белгилейт. Мындай көрүнүштүн себебин: 70-90-жылдарындагы кыргыз поэзиясын окутуунун методикалык колдонмосунун жетишсиздиги, 70-90-жылдарындагы кыргыз поэзиясын мектепте окутуунун бирдиктүү методикалык системасынын түзүлбөгөндүгү, кыргыз адабияты мугалимдери үчүн окуп-үйрөнүүгө сунушталган чыгармаларга түздөн-түз тийиштүү методикалык эмгектердин дээрлик жетишсиздиги, поэтикалык чыгармаларды окутуунун методикалык маселелеринин иштелбегендиги, адабият мугалимдери кыргыз поэзиясын окутууда теориялык жана практикалык кыйынчылыкка дуушар болушу менен түшүндүрөт.

Аныкталган карама-каршылыктардын негизинде диссертациялык иштин темасы «XX кылымдын 70-90-жылдарындагы кыргыз поэзиясын окутуунун методикалык системасы» деп аталып, изденүүчүнүн бул темага кайрылышына түрткү берген.

Илимий иштин: «XX кылымдын 70–90-жылдарындагы кыргыз поэзиясынын өнүгүү тенденциялары жана окутуунун теориялык негиздери» деген аталыштагы 1-бабында өткөн кылымдын 70–90-жылдарындагы кыргыз поэзиясынын өнүгүү тенденциялары жана ал мезгилдеги акындардын чыгармачылык өзгөчөлүктөрү, аларды адабият программасына киргизүүнүн мүмкүндүктөрү, 70-90-жылдарындагы кыргыз поэзиясын окутуунун методикалык системасын түзүүнүн теориялык маселелери каралган. Дал ушуга байланыштуу 70-90-жылдардын аралыгындагы акындардын чыгармачылыгына кеңири токтолуп, ар бир акындын жеке чыгармачылык өзгөчөлүгүн ачып берүүгө аракеттенген. Бул багытта изденүүчү бир топ жетиштүү маалыматтар менен камсыз болгон. Ошол мезгилдин акындарынын жалпы өзгөчөлүгү катары: романтикалууулук, публицистикалууулук, философиялууулук, патриотизм, лиризм, поэтикалык уйкаштыкты бөлүп көрсөткөн. Бул диссертациялык иштин 28-бетинде 1-1-сүрөт менен көрсөтмөлүү берилген.

Илимий иштин “XX кылымдын 70-90-жылдарындагы кыргыз поэзиясын окутуунун методикалык системасын түзүүнүн теориялык маселелери” деген 1-баптын 2-параграфында окутуунун методикалык системасына токтолуп, бул тууралуу окумуштуу-методисттердин ой-пикирин ыктуу берген. Кыргыз поэзиясын окутуунун методикалык системасы бүгүнкү окуу процессинде актуалдуу маселелердин бири экенин белгилөө менен, изденүүчү иштин 34-бетинде: “окуу процессиндеги ар бир компоненттин окутуунун методикалык системасында мааниси чоң экенин мугалимдер дайым эске алып жүрүүсү зарыл” – деген оюн билдирген.

“Илимий изилдөөнүн жана окутуунун методологиясы менен методдору” аталышындагы диссертациянын 2-бабы, 70–90-жылдардагы кыргыз поэзиясын мектепте окутуунун, талдап-өздөштүрүүнүн методологиялык негиздерине, XX кылымдын 70-90-жылдарындагы кыргыз поэзиясын окутуунун методикалык системасын пайдалануу методикасына, педагогикалык эксперименттин жүрүшү жана жыйынтыктарынын тыянакталышына арналган.

Изденүүчү диссертациянын 52-бетинде: “Окуу программасында камтылган поэтикалык чыгармаларды мектеп шартында окуп өздөштүрүүгө карата мамиледе аны талдап анализдөө менен гана чектелгенге болбойт, окутуп-үйрөтүүнүн кайтарымдуулугу андагы адабиятты мектепте окуу предмети катары өздөштүрүүнүн тийиштүү баскычында түздөн-түз тутунган методологиялык жагдайга байланыштуу” – деп белгилейт. Ошону менен катар эле, поэтикалык чыгармаларды билим берүүчү мектептерде окутууга жана талдап өздөштүрүүгө карата методологиялык мамилелер, мугалимдин адабий-педагогикалык ишмердүүлүгүн айкындаган сабактын туура уюштурулушу боюнча акындардын чыгармачылыгынын мисалында абдан ыктуу иштелген маалыматтарды келтирет. Натыйжада, XX кылымдын 70-90-жылдарындагы кыргыз поэзиясын окутуунун методикалык системасынын моделин түзүү аракетти алгылыктуу ишке ашкан десек болот. Окутуунун методикалык системасынын модели иштин 67-бетинде 2.1.1.-схемасында көрсөтүлгөн.

Аталган бапта педагогикалык эксперименттин жүрүшү жана жыйынтыктары ишенимдүү тыянакталган.

“XX кылымдын 70–90-жылдарындагы кыргыз поэзиясын окутуунун методикасы” аталышындагы 3-бапта адабиятты мектепте предмет катары өздөштүрүүнүн адабияттык окуу курсунда поэзиянын урунттуу үлгүлөрүнөн Ж.Садыковдун ыр-жомогун, С.Жусуев, Б.Сарногоев, О.Султанов, А.Өмүркановдун лирикаларын, М.Абылкасымова, Т.Кожомбердиевдин поэмаларын, Ш.Дүйшеевдин пулицистикаларын окутуп-үйрөтүү каралган. Мындагы максат бул поэтикалык туундуларды сабак процессинде заманбап технологиялардын негизинде окутуп-үйрөтүүнүн алгылыктуу метод-ыкмаларын, каражаттарын иштеп чыгып, иш практикасында колдонууга сунуштар берилген. Кыргыз поэзиясын системалуу курста заманбап талаптарда окутуу, талдап үйрөнүү маселелери каралып, ыр туундуларды инновациялык технологиялардын негизинде үйрөтүп, талдоо, салттуу жана интерактивдик методдор менен окутуу көйгөйлөрүн чечмелөө аракетин көргөн. Бул жаатта диссертант бир топ алгылыктуу иштерди аткарган.

Диссертациянын жаңылыгы катары XX кылымдын 70–90-жылдарындагы кыргыз профессионал акындарынын чыгармачылык өзгөчөлүктөрү аныкталгандыгын, 70-90-жылдарындагы кыргыз поэзиясынын окуу программасына сунуш кылынган чыгармаларын адабий-тарыхый процесс, коомдук турмуштун жалпы динамикасы менен байланышта талдоонун бүтүн бир методикалык системасы иштелип чыккандыгын, иштелген методикалык сунуштар илимий-практикалык сынактан өткөрүлгөндүгүн белгилөөгө болот.

Диссертант изилдеген темасын ачып берүүдө мектеп окуучуларынын билим деңгээлин, окурмандык кызыгууларын кылдат биле тургандыгын көрсөткөн жана проблемага ошол аспектиден мамиле кылган.

Диссертацияда изденүүчү тарабынан темага ылайык методологиялык эмгектер изилденген жана алардын идеялары ишке сиңирилген. Кыргыз поэзиясын окутууда интерактивдүү технологиялардын үзүрлүү ыкмалары, предметтерди айкалыштыруунун жолдору иштелип чыккан, диссертацияда

адабият мугалиминин ролу өзгөчө орунга коюлган жана аларга методикалык кеңештер берилген, чыгармаларды окутуунун шарттары бир кыйла билгичтик менен иштелген.

Илимий изилдөөнүн теориялык жоболору эмгекте жалпысынан жеткиликтүү жана ынандуу чыгарылган.

У.Тажимаеванын диссертациялык иши жана анын жыйынтыктары илимий жаңылыгы жана практикалык мааниси боюнча мектепте кыргыз поэзиясын окутууну уюштуруу жана өткөрүү боюнча өз салымын кошот деген ойдобуз. Диссертациянын авторефератында изилдөөнүн мазмуну, негизинен чагылдырылган, андан эмгектин логикасын аңдап билүүгө болот. Иштин теориялык ойлору практикада сынактан өткөрүлгөн.

Жарыяланган эмгектердин баары – 17 жана алар теманын негизинде жазылган, ЖАК талап кылган басылмаларда жарыяланган.

Эмгек боюнча айрым бир **кемчилдиктерди жана сунуштарды** айта кетүү зарыл деп эсептейбиз. Алар:

1. Диссертациянын 2 жана 3 бабынын жана параграфтарынын аталышында бирин-бири кайталап калган жерлер байкалат. Баптын жана параграфтын аталыштарын кылдат карап, өзгөртүүлөрдү киргизүү зарыл деп эсептейбиз.
2. 2-баптын башталышында изилдөөнүн объектиси жана предмети берилген, бул иштин киришүү бөлүмүндө бар, андыктан аны 2-баптан алып салуу туура болот деп эсептейбиз.
3. Диссертациянын 1-бабынын 2-параграфында окутуунун салттуу жана интерактивдүү методдору тууралуу кеңири маалымат берилген. Окутуунун методдору орус жана ата мекендик окумуштуу-методисттер тарабынан буга чейин кеңири изилденип, жазылып келди. Андыктан буга чейинки изилдөөлөрдү эске алуу менен, аталган маалыматты кыскартуу сунушун бермекчибиз.
4. Диссертацияда айрым орфографиялык каталар кездешет.

Бирок бул кемчилдиктер ишти редакциялоо учурунда арылтууга мүмкүн боло турган кемчиликтер.

Жыйынтыктап айтканда, Тажибаева Уркуя Кочкоровнанын «XX кылымдын 70-90-жылдарындагы кыргыз поэзиясын окутуунун методикалык системасы» аттуу темадагы 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча диссертациялык иши жана анын авторефераты Кыргыз Республикасынын Жогорку Аттестациялоо комиссиясынын «Окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндөгү жобосунун» 2.10. пунктуна ылайык иштелип чыккан эмгек болуп саналат. Изилдөөнүн автору У.К.Тажибаева аталган адистик боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алууга татыктуу.

Расмий оппонент Шералиева А.Ж., педагогика илимдеринин кандидаты, М.Рыскулбеков атындагы КЭУнун доценти

подпись
заверяю.

Шералиева А.Ж.
С. и. н. с. к. -

Каша көрсөтүлгөн омурга

В. Д. С. Д 13.20.623
10.09.2021 в 2 30

И. АРАБАЕВ атындагы КЭУ, ПЕДАГОГИКАЛЫК ФАКУЛЬТЕТИ
КЫРГЫЗСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им И. АРАБАЕВА
КОЛ ТАМГАСЫН ТАСТЫКТАЙМЫН
ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ

